

**ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЎ, ФАН ВА
ИНОВАТСИЯҲОИ РЕСПУБЛИКАИ
ЎЗБЕКИСТОН**

**ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ
САМАРҚАНД
БА НОМИ ШАРОФ РАШИДОВ**

Ба рўйхат гирифта шуд:

№ ДБ-60230100-4.08

«2» 10 соли 2024

“ТАСДИК МЕНАМОЯМ”

Ректори ДДС

Р.И.Халмуродов

соли 2024

**ДАСТУРИ ТАЪЛИМИЙ
аз фанни
ИБОРА ВА НАВЪҲОИ ОН**

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Фан/Коди модул TF 2704		Соли хониши 2027-2028	Семестр 7	ECTS-Кредитҳо 4	
Фан/ Намуди фан: Интихобӣ		Забони таълим Тоҷикӣ		Ҳаҷми соатҳои ҳафтаина дарс 4	
1	Номи фан		Машғулотҳои аудиторӣ (соат)	Таълими мустақил (соат)	Ҷамъи сарборӣ (соат)
	Ибора ва навъҳои он		48	72	120

Мақсад фан (МФ)	
МФ1	Мақсад аз омӯхтани фан – фанни «Ибора ва ҳелҳои он» он аст, ки ба мутахассисони соҳаи забон ва адабиёти тоҷик оиди грамматикаи забони тоҷикӣ донишҳои мукаммали ба талаботи андозаи ҷаҳон мутобиқро додан, инчунин ҳарчониба чуқур омӯзонидани хусусиятҳои асосии ибора, ба дараҷае, ки толибилмон оиди роҳҳои алоқа ва муносибат байни ҷузъҳои ибора, сохти ибораҳо, навъҳои ибора малакаи муайяно соҳиб бошанд. Вазифаҳои фан - ба мутахассисони соҳаи забон ва адабиёти тоҷик, ки дар қаламрави Ёзбекистон бо кори тадрису тадқиқи илмӣ машғуланд, оиди ҷунин мавзӯҳои грамматикаи забони тоҷикӣ: хусусиятҳои асосии ибора; муносибатҳои ибора бо калима ва ҷумла; муносибати маъноӣ синтаксисӣ дар ибора; алоқаи изофӣ, вобастагӣ, ҳамроҳӣ ва хусусиятҳои он, сохти ибора маълумоти муфассал додан мебошад.

Мазмуни фан	
II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРӢ (машғулотҳои маърузавӣ)	
II.I. Ба таркиби фан мавзӯҳои мазкур дохил мешавад:	
Шакли машғулот: маъруза (М)	
M1	Маълумот дар бораи ибора. Аҳамияти омӯзиши фанни «Ибора ва ҳелҳои он». Вазифа ва хусусиятҳои асосии он. Ибора ва муаммои он дар илми забон. Ибора ҳамчун воҳиди хурди синтаксис. Тадқиқотҳои олимони забоншинос дар хусуси ибора ва навъҳои он. Ҳизмати олимони тоҷик дар ин соҳа. Тарзи созмони ибора ва ҳелҳои он.
M2	Хусусиятҳои асосии ибора.

	Шарҳи калимаи ибора. Аломатҳои муҳимтарини ибора. Хусусиятҳои семантикӣ ва номинативии ибора. Тартиби умумии ибора. Аҳамият ва махсусияти калимаи асосӣ. Қонуниятҳои муҳим ва асосӣ дар тафсили калимаҳои тавзеҳталаб ва ҳелҳои он. Ба воситаи пешоянд ва пасоянд ташкил ёфтани ибора. Мавқеи калимаҳои тавзеҳӣ барои ташкили ибора. Хусусиятҳои грамматикӣ калимаи тобеъ. Хусусияти муносибатҳои маъноии байни ҷузъҳои ибора.
M3	Муносибати ибора бо калима ва ҷумла. Тавзеҳи қаробати ибора бо калима: а) Хусусияти номинативӣ; б) ба сифати мавод (материал) истифода шудани ибора аз калима: 1) аз ҷиҳати сохтор; 2) аз бобати маънӣ. Мафҳуми мураккаби ба ҷузъҳо тақсимшавандаро ифода кардани ибора. Воҳидҳои фразеологӣ ва таркиби онҳо. Дорои маънои маҷозӣ будани воҳидҳои фразеологӣ. Ду усули васли калимаҳо дар забон: усули тобеъ ва пайваст. Ақидаи олимони дар ин ҳусус. Фарқи байни ибора ва ҷумла. Хусусиятҳои асосии фарқкунандаи онҳо.
M4	Муносибати ибора бо аъзоҳои ҷумла. Шабҳат ва фарқи муносибати маъноӣ ва грамматикӣ ҷузъҳои ибора ва аъзоҳои ҷумла. Тавзеҳи тафовути ин ду категорияи синтаксисӣ. Мавқеи ҷузъҳои ибора дар ҷумла ва ба вазифаи аъзоҳои ҷудогонаи ҷумла истифода шудани онҳо. Муносибати маъноӣ синтаксисиро ифода кардани ҷузъҳои таркиби ибора. Фикрҳои забоншинос Ш. Рустамов дар барои махсусияти ибора ва аъзоҳои пайрави ҷумла.
M5	Муносибати маъноӣ синтаксисии байни ҷузъҳои ибора. Муносибатҳои мухталифи маъноӣ синтаксисии калимаҳои таркиби ибора ва навъҳои он: муносибати муайянкунандагӣ (атрибутивӣ), муносибати пуркунандагӣ (объектӣ), муносибати ҳолӣ. Хусусияти асосӣ ва фарқкунандаи онҳо. Муносибатҳои пуркунандагӣ муайянкунандагӣ, пуркунандагӣ ҳолӣ, фоилию муайянкунандагӣ яке аз тарзи ифодаи муносибатҳои омехтаи синтаксисӣ. Фикрҳои олимони забоншинос дар ин ҳусус. Маънои иловагӣ ва муносибатҳои гуногуни байни ҷузъҳои ибора дар ҷумла.
M6	Воситаҳои алоқии синтаксисӣ дар ибора. Бо ёрии воситаҳои грамматикӣ ифода ёфтани муносибати грамматикӣ ва алоқии калимаҳо дар ибора. Алоқии калимаҳо дар ибора ва навъҳои он: изофӣ, вобастагӣ ва ҳамроҳӣ. Истифодаи воситаҳои гуногуни грамматикӣ барои ташкили ибора ва тафсири онҳо. бандҳои изофии «-и» яке аз сермахсултарин воситаҳои грамматикӣ. Фикрҳои олимони дар ин ҳусус.
M7	Артикли ва навъҳои он Навъҳои артикли: артикли муайянӣ ва номуайянӣ. Хусусияти асосии артикли номуайянӣ дар забони тоҷикӣ. Иштироки пешояндҳо дар ташкили ибораҳои феълӣ ва номӣ. Ифодаи муносибатҳои

	гуногуни грамматикии байни чузъҳои онҳо. Пешояндҳо ва навъҳои онҳо: аслӣ (аз, ба, бо, то, бар ва ғайра) ва номӣ (вақти, замони, боиси, чихати, дар вақти, ба туфайли, ва монанди онҳо). Хусусияти асосии онҳо.
M8	Тарзи созмони ибораҳои номӣ ба воситаи изофат. Ташкили ибораҳои феълӣ тавассути пешоянд. Дар ташкили як ибора паси ҳам кор фармуда шудани воситаҳои грамматикӣ ва ҳелҳои он: а) ибораҳое, ки дар қолаби исму исм сохта шудаанд: б) ибораҳое, ки дар қолаби исму сифат сохта шудаанд. Ташкили ибораҳои феълӣ тавассути пешоянд ва пасоянд. Хусусияти асосии онҳо.
M9	Алокаи ҳамроҳӣ дар ибора. Мавқеи тартиби калима, робитаи семантикию синтаксисии чузъҳои ибора дар алокаи ҳамроҳӣ. Доираи қорбасти калимаҳои асосӣ дар алокаи ҳамроҳӣ. Дар ташкили ибораҳои ҳамроҳӣ ба сифати чузъи асосӣ омадани ҳамаи ҳиссаҳои мустақили нутқ. Мавқеи ибораҳои феълӣ ва зарфӣ дар алокаи ҳамроҳӣ. Муносибати маъноӣю грамматикии байни чузъҳои асосӣ ва тобеи ибораҳои мазкур.
M10	Қоидаи ташкили ибора. Маъноӣ луғавӣ ва вазифаи синтаксисии калимаҳо. Қоидаи умумии тартиби калимаҳо дар ибора. Эҳтиёҷи калимаҳои асосӣ ба шарҳу эзоҳи иловагӣ. Мавқеи сифат ва сифати феълӣ дар тақмили ибораҳои исмӣи номӣ. Хусусияти асосии онҳо. Таъсири ибораҳои исмӣ ба ибораҳои феълӣ. Исмҳое, ки аз феълҳои гузаранда ба вучуд омадаанд. Исмҳое, ки аз чихати пайдоиш бо феълҳои мондаи ибораҳои феълӣ алоқаманданд.
M11	Ибораҳои ҳаммаъно ва баҳс перомунӣ пайвандакҳои қолаби «падар бо писар». Аҳамияти ибораҳои ҳаммаъно ва вазифаи онҳо. Махсусияти ба худ хоси онҳо. Хусусияти асосии пешоянди «бо». Бо пасоянди «билан»-и ўзбекӣ ҳаммаъно будани пешоянди мазкур. Фикрҳои олимони забоншинос С.Абдурахимов ва Ш.Рустамов оиди пайвастаҳои «падар бо писар». Далел ва бурҳони онҳо оиди ин масъала. Ақидаи олимони забоншинос ва мунаққидон оиди масъалаи мазкур. Хулосаҳои илмӣ оиди ин мавзӯ.
M12	Соҳти ибораҳо. Ибора ва навъҳои он: содда ва мураккаб. Хусусияти асосии ибораҳои содда. Ибораҳои мураккаб ва аҳамияти воситаҳои грамматикӣ дар онҳо. Тарзи созмони ибораҳои мураккаб ва қоидаҳои он. Махсусияти асосӣ ва чихати фарқкунандаи онҳо. Тафсил ёфта ҳамчун бузург шудани ибораҳои мураккаби сертаркиб.

III Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулотӣ амалӣ: амалӣ (А)
Мавзӯҳои машғулотӣ амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зайл аст:

A1	Ибора ҳамчун воҳиди хурди синтаксис.
A2	Тавзеҳи қаробатии ибора бо калима: а) хусусияти номинативӣ б) аз сифати маводи калима истифода шудани ибора
A3	Дар ташкили ибораҳои ҳамроҳӣ ба сифати ҷузъи асосӣ омадани ҳамаи ҳиссаҳои мустақил маъноӣ нутқ.
A4	Мавқеи ҷузъҳои ибора дар ҷумла ва ба вазифаи аъзоҳои ҷудогонаи ҷумла истифода шудани онҳо.
A5	Муносибати мухталифи маъноӣ синтаксисии калимаҳои таркиби ибора ва навъҳои он.
A6	Аҳамияти ибораҳои ҳаммаъно ва вазифаҳои онҳо.
A7	Ифодаи маъноӣ синтаксисӣ байни ибораҳо.
A8	Мавқеи артикли «е» ва пешояндҳо дар созмони ибора
A9	Мавқеи пасоянди «ро» дар созмони ибора.
A10	Мавқеи ибораҳои исмӣ дар таркиби ҷумлаҳо.
A11	Мавқеи ибораҳои феълӣ ва зарфӣ.
A12	Хусусиятҳои асосии ибораҳои мураккаб, тарзи созмон додани ибораҳои мураккаб ва қоидаҳои он.

IV Таълими мустақилона ва қорҳои мустақилона

Аз рӯи фанни “Фразеология” мавзӯҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

№	Мавзӯҳои қори мустақилона
1.	Тадқиқоти олимони забоншинос дар хусуси ибора ва навъҳои он.
2.	Хусусиятҳои грамматикӣ калимаи тобӣ ва калимаҳои тавзеҳӣ барои ташкили ибора
3.	Воҳидҳои фразеологӣ ва таркиби онҳо
4.	Муносибати маъноӣ синтаксисиро ифода қардани ҷузъҳои таркиби ибора
5.	Фикрҳои забоншинос Ш.Рустамов дар бораи махсусияти ибора ва аъзоҳои пайрави ҷумла.
6.	Алоқаи калимаҳо дар ибора ва навъҳои он.
7.	Бандаки изофии «и» яке аз сермахсултарин воситаҳои грамматикӣ, фикрҳои олимони дар ин хусус.
8.	Артикл ва навъҳои он: артикли муайяни ва номуайяни.
9.	Иштироки пешояндҳо дар ташкили ибораҳои феълӣ ва номӣ.
10.	Мавқеи тартиби калима, робитаи семантикии синтаксисии ҷузъҳои

	ибора дар алокаи ҳамроҳӣ.
11.	Мавқеи сифат ва сифати феълӣ дар тақмили ибораҳои исми номӣ.
12.	Ибора ва навъҳои он: содда ва мураккаб.
13.	Тарзи созмони ибораҳои мураккаб ва қоидаҳои он.
14.	Ибораҳои мураккаб ва аҳамияти воситаҳои грамматикӣ дар онҳо.
15.	Фикрҳои олимони забоншинос С.Абдурахимов ва Ш.Рустамов оиди пайвастаҳои «падар бо писар».
16.	Таъсири ибораҳои исмӣ ба ибораҳои феълӣ.
17.	Истифодаи воситаҳои гуногуни грамматикӣ барои ташкили ибора.
18.	Ташкили ибораҳои феълӣ тавассути пешоянд ва пасоянд.
19.	Мавқеи ибораҳои исмӣ дар таркиби ҷумлаҳо.
20.	Мавқеи пасоянди «ро» дар созмони ибора.

Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии мавзӯҳои қори мустақилона оиди фразеология ва навъҳои он, захираи фразеологии забони тоҷикӣ, шаклҳои грамматикӣ воҳидҳои фразеологӣ, таснифоти фразеологизмҳо, хусусиятҳои семантикӣ воҳидҳои фразеологӣ, масъалаҳои услубиёти фразеологизмҳо маълумоти назарӣ пайдо мекунад.

Дар асоси аз худ намудани мавзӯҳои мазкур донишҷӯён оиди воҳидҳои фразеологии забони тоҷикӣ, омоним, синоним ва антонимҳои воҳидҳои фразеологӣ, қабатҳои услубӣ воҳидҳои фразеологӣ, сабабҳои ба забон ворид шудани фразеологизмҳои иқтибосӣ маълумоти назарӣ пайдо кардаи худро дар асоси таҳлили мисолҳо аз адабиёти бадеӣ ба амал тадбиқ менамоянд.

3.	V.Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетентсияҳои ташаккулёбанда) Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии фан: • Оиди қонуниятҳои созмонебии ибора, омилҳои ташаккули он, дараҷаи тадқиқи қисмати ибора ва инкишофи сифатӣ микдории он маълумоти назарӣ дошта бошад; • Дар бораи ибора ва муаммои он дар илми забоншиносӣ, тадқиқотҳои олимони забоншинос дар ин соҳа тасаввурот пайдо намояд; • Бобати тарзи созмони ибораҳои номӣ ба воситаи изофат, аҳамияти ибораҳои ҳаммаъно ва вазифаи онҳо маълумоти кофӣ дошта бошад; • Донишҳои назарӣ оиди фанни мазкур ҳосилкардари дар амал тадбиқ карда тавонад;
4.	VI. Методҳо ва технологияҳои таълим: • маърузаҳо • кейс-стадиҳои интерфаҳол;

	• семинар (мантиқан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор); • машғулот амалӣ; • бо гурӯҳҳо кор кардан; • тақдирот намудан; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • ассисментҳо; • лоиҳаҳо барои ҳимоя кардан ва бо ҷамоа кор кардан.
5.	VII. Талабот барои гирифтани кредитҳо: Пурра аз худ намудани мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супориш ва вазифаҳо дар шаклҳои назорати ҷорӣ, марравӣ ва мушоҳидаҳои мустақилона доир ба ҷараёни омӯзиш, аз рӯйи назорати ниҳой супоридани кори хаттӣ.

6. АДАБИЁТИ АСОСӢ:

- 1 Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик. Қисми 2. – Душанбе: Дониш, 1986.
- 2 Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик. Қисми 3. – Душанбе, Дониш, 1986.
- 3 Ғаффоров Р. Забони адабии тоҷик (Ибора ва ҳелҳои он). – Самарқанд, 2000.
- 4 Набиев М. Забони адабии ҳозираи тоҷик. Наҳв, қисми 2. – Душанбе : Маориф, 1992.

АДАБИЁТИ ИЛОВАӢ:

- 5 Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 47 б.
- 6 Мирзиёев Ш.М. Буюк келажегимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 485 б.
- 7 Абдурахимов С. Ибораҳои исмии забони адабии ҳозираи тоҷик. – Душанбе: Дониш, 1973.
- 8 Акрамов М. Ибораҳои сифатии забони ҳозираи тоҷик. – Душанбе: Дониш 1987.
- 9 Мирзоев А. Ибораҳои феълии замон дар забони адабии ҳозираи тоҷик. – Душанбе: Ирфон, 1972.
- 10 Рустамов Ш. Мушкилоти синтаксис. – Душанбе, 1989.
- 11 Халилов А. Вазифаҳои грамматикӣ бандҳои изофии «и» дар забони адабии ҳозираи тоҷик. – Душанбе: Ирфон, 1968

МАНБАЪҲОИ АҲБОРӢ:

- 12 www.ZiyoNet.uz.

13	www.wekopedia.tj
14	www.ziyonet.uz/ru/people/abdurauf-fitrat
15	tg.wikipedia.org Садриддин Айни
7.	Дастури фан 24 августи соли 2024 тахти баённомаи рақами 1 дар шӯрои таълимӣ-услугии Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Ш.Рашидов маъқул карда шудааст.
8.	Масъулони ба фан/модул: Ғ.Раҳимкулов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов (tel:(90) 270 16 75) Г.Адашуллоева – доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС ба номи Ш.Рашидов
9.	Муқарризон: С.Мачитова - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС ба номи Ш.Рашидов (tel:(91) 535 44 49) Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти Донишгоҳи педагогии Ёзбекистон ва Финландия (tel:(91) 314 46 18)

Гуруҳи кории масъул барои таҳияи дастурҳои фан ва супоришоти таълими мустақилона дар асоси фармони 301-иҷ университет дар санаи 16 августи соли 2024:

Раис -

проф. А.Носиров

Мудири кафедра:

дотс. С.Хўчакулов

Декани факултет:

проф. Ж.Элтазаров

Проректори 1-уми корҳои

таълимии ДДС ба номи Ш.Рашидов:

А.А.Солеев

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
Тожиқ филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
дотсентлари Ғ.Раҳимқулов ва Ғ.Адашуллоеваларнинг «Ибора ва унинг
турлари» фанидан тузгилан
таълим дастурига**

ТАҚРИЗ

Тақдим этилган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабларига мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар ўрта махсус таълим вазирлиги меъёрий ҳужжатларининг талаблари асосида тузилган.

Муаллифлар таълим дастурининг кириш қисмида ўқитиладиган фаннинг мақсади ва вазифалари, шунингдек ўрганиш усуллари аниқ кўрсатиб берган.

Муаллифлар таълим дастурида иборани синтаксис бобининг таркибий қисми сифатида, яъни иборанинг турларини тузилиш ва маъно жиҳатдан, шу асосда бир қатор олимларнинг баҳслари, ҳамда унинг бошқа тил бирликлари билан алоқаси ва бугунги ҳолатини ўрганиш усуллари, шаклланиш омиллари, ривожланиш қонунияти, шунингдек наҳвий муносабатларнинг ўзига хос хусусиятларини ёритишни назарга тутган.

Таълим дастури муаллифлари адабий меъёр ва тожиқ тилининг грамматик қоидаларинунинг икки паҳлуси, тожиқ фонетик, лексик, морфологик меъёрларининг хусусиятларини ўрганиш ҳамда уларнинг муаммоларини тожиқ тилшунослигимдаги илмий манбаълари ўрганилади.

Таълим дастурида ибора ва унинг турларини таҳлил этишда тожиқ тилшунослиги ва жаҳон тилшунослигида бажарилган тадқиқотлар билан талабаларни таништириб боришни ҳам режалаштирилган.

Таълим дастурида нутқ маданияти асослари тожиқ тили ва адабиёти мутахассислигининг асосий фанларидан бири эканлигини инобатга олиб, уни ҳар томонлама қамраб олишни таъминлаш учун мавзуларнинг бир қисми талабаларни мустақил ишлашига ажратилган.

Шунга кўра Ғ.Раҳимқулов ва Ғ.Адашуллоева томонидан тузилган «Ибора ва унинг турлари» фанидан тайёрланган фан дастурини амалиётга жорий этишни тавсия этаман.

**Мажитова С., СамДУ тожиқ
филологияси ва хорижий Шарқ кафедраси
доценти, филология фанлари фалсафа доктори**

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
Тожиқ филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
дотсентлари Ғ.Раҳимқулов ва Ғ.Адашуллоеваларнинг «Ибора ва унинг
турлари» фанидан тузилган
таълим дастурига
ТАҚРИЗ**

Такдим этилган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабларига мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги меъёрий ҳужжатларининг талаблари асосида тузилган.

Дастурнинг кириш қисмида муаллифлар ўқитиладиган фаннинг мақсади, моҳияти ва вазифалари, шунингдек ўрганиш усуллари аниқ кўрсатиб берган.

Муаллифлар таълим дастурида иборани синтаксис бобининг таркибий қисми сифатида тузилиш қоидалари, грамматик восита алоқалари, таркибий жуъларнинг бир бирига боғлиқлиги, ҳамда ибора тартибидаги сўзларнинг семантик боғлиқликларини ўрганиш усуллари билан изоҳлаб берган.

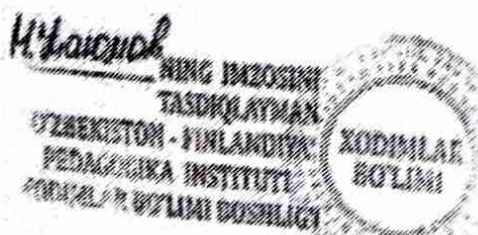
Таълим дастури муаллифлари синтактик иборалар ва турғун ибораларнинг бир бири билан фарқли томонларини тожиқ тилининг адабий меъёр қоидаларига мувофиқ равишда тушунтириш йўллари ёритиб берган. Шунингдек иборанинг сўз туркумларига нисбатан таснифлаш, жумладан от сўз туркумли бирикмалар, сифат сўз туркумли бирикмалар, феъл сўз туркумли бирикмаларни таҳлил этиш ҳам эътибордан четда қолмаган.

Таълим дастурида ибора ва унинг турларини таҳлил этишда тожиқ тилшунослиги ва жаҳон тилшунослигида бажарилган тадқиқотлар билан талабаларни таништириб боришни ҳам режалаштирилган.

Шунга кўра Ғ.Раҳимқулов ва Ғ.Адашуллоева томонидан тузилган «Ибора ва унинг турлари» фанидан тайёрланган фан дастурини амалиётга жорий этишни тавсия этаман.

Ғ.Раҳимқулов

Н. Қасимов филология фанлари
бўйича фалсафа доктори, Ўзбекистон-
Финландия педагогика институти
«Бошланғич таълим методикаси»
кафедрасининг катта ўқитувчиси.

Ғ.Адашуллоева